অধ্যায় ৮ ঃ *নামঘোষাৰ* উপদেশ আৰু নিন্দা

অধ্যায় গাঁথনি

৮.১ উদ্দেশ্য
৮.২ Âপৰিচয়
৮.৩ *নামঘোষাত* উপদেশৰ তাৎপর্য
৮.৪ *নামঘোষাত* নিন্দাৰ তাৎপর্য
৮.৫ *নামঘোষাত* হৰি ভক্তিৰ মাহাত্ম্য
৮.৬ *নামঘোষাত* সংসাৰ তাৰণৰ উপায়
৮.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৮.৮ অধিক জানিবলৈ
৮.৯ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)
৮.১০ আৰ্হি প্রশ্ন

৮.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- *নামঘোষা* বৈষ্ণৱ ভক্ত সমাজৰ ভক্তি দর্শনৰ মাজেদি জীৱন চর্য্যাৰো যে এখন দিগদর্শনকাৰী গ্রন্থ তাৰ পৰিচয় লাভ কৰিব। কিয়নো মাধৱদেৱে *নামঘোষাত* উপদেশ, নমস্কাৰ, প্রার্থনা, আত্ম উপদেশ, বস্তুপ্রদেশ, নিবেদন, খেদ, অনুনাথনা, ইশ্বৰ নির্ণয়, যুগধর্ম, পৰমার্থ আদি নানান বিষয়ৰ উত্থাপন কৰিছে। সেই বিষয়ে আলোচনা আগবঢ়াব পাৰিব।
- এই অধ্যয়ত উপদেশ আৰু নিন্দা শীর্ষক ঘোষাৰ মাজেদি মানুহৰ অধ্যাত্মিক জীৱনত আগবাঢ়ি যাবলৈ দিয়া পৰামর্শ আৰু মানৱজীৱনৰ প্রমূল্য উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰা বাবে প্রকাশ কৰা আক্ষেপ আলোচনা কৰিব পাৰিব।
- উপদেশ, আত্ম উপদেশ, নিন্দা শীর্ষ ঘোষাসমূহ বিশ্লেষণ কৰি ভক্ত কবিজনাই মানৱক আগবঢ়োৱা পৰামর্শসমূহ বিশ্লেষণ কৰিব পাৰিব।

৮.২ পৰিচয়

ইয়াৰ অষ্টম অধ্যায়ত আপুনি মহাপুৰুষ মাধৱদেৱৰ *নামঘোষাৰ* পৰিচয় লাভ কৰিলে। এই অধ্যায়টোত *নামঘোষাৰ* উপদেশ আৰু নিন্দা' শীর্ষক বিষয়ৰ আলোচনাই গুৰুত্ব লাভ কৰিছে। *নামঘোষাৰ* বিভিন্ন তাত্ত্বিক বিশ্লেষণৰ লগতে বক্তসকলৰ বাবে আগবঢ়োৱা মানৱ জীৱনৰ প্রমূল্য তথা আধ্যাত্মিক জীৱনৰ অগ্রসৰ হ'বলৈ আগবঢ়োৱা উপদেশৰ বিষয়েও পঢ়িবলৈ পাব।

ইতিমধ্যে সপ্তম অধ্যায়ৰ অধ্যয়নত আমি মাধৱদেৱৰ *নামঘোষাৰ* তত্ত্ব, দৰ্শন, সাহিত্যক গুণৰাজিৰ পৰিচয় পালোঁ। এই অধ্যায়ত সেই *নামঘোষাৰ* 'উপদেশ' আৰু 'নিন্দা' শীৰ্ষক ঘোষাসমূহৰ লগত আমি পৰিচিত হ'ম। লগতে ঘোষাসমূহৰ বিশ্লেষণে মানৱজীৱনৰ দুখ ক্লেশ আদি ত্রিতাপৰ পৰা পৰিত্রাণ, কেনেকৈ ঈশ্বৰত শৰণ লৈ হৰি নাম-কীৰ্ত্তনৰে মুক্তি পাব পাৰি তৰো উপায় ভক্তসমাজৰ প্রতি আগবঢ়াব। মাধৱদেৱৰ ঘোষাসমূহৰ মাজেদি প্রকাশিত বক্তব্যসমূহ কেৱল ধর্মৰ বাবেই নহয়, সামাজিক জীৱনৰ বাবেও অতি প্রয়োজনীয়। বাস্তৱ জীৱনৰ অজস্র মহত্ত্বম উপলব্ধিও *নামঘোষাৰ* এই ঘোষাসমূহৰ বিশ্লেষণৰ দ্বাৰা প্রকাশিত হ'ব।

৮.৩ *নামঘোষাত* উপদেশৰ তাৎপর্য

নামঘোষা পৰমভক্ত কবি মাধৱদেৱৰ আধ্যাত্মিক জীৱনৰ অভিজ্ঞতাৰ ছন্দোময় প্রকাশ। ভক্তিগন্থ হিচাপে এখন শ্রেষ্ঠ গ্রন্থ *নামঘোষাত* একশৰণ নাম ধর্মৰ চাৰিবৱস্তু গুৰু, ভকত, নাম দেৱৰ মাহাত্ম্য তথা স্বৰূপ বিশ্লেষণৰ লগতে সংসাৰ চক্রত মায়াৰ দ্বাৰা আবৃত মানুহে কেনেকৈ পৰিত্রাণ পাব পাৰে, এই সম্পর্কতো বিভিন্ন ঘোষাৰ মাজেদি বিশ্বৰ মানৱ সমাজক জ্ঞান দি থৈ গৈছে। সেয়েহে অসমৰ সমাজ জীৱনত *নামঘোষাৰ* প্রভাৱ অপৰিসীম। *'নামঘোষা'*ই সৎসঙ্গৰ মহিমা দান কৰাৰ উপৰি সদাচাৰ, নৈতিক জ্ঞান আৰু আধ্যাত্মিক উৎকর্ম সাধানৰ শিক্ষা আগবঢ়ায়। মাধৱদেৱৰ এই উপদেশমূলক ঘোষা 'উপদেশ' শীৰ্ষক শাখাত অতি সুন্দৰকৈ বর্ণনা কৰি গৈছে। এই উপদেশমূলক ঘোষাসমূহে মানৱক শুদ্ধ পথৰ সন্ধান আৰু নির্দেশ দি মানবীয় গুণেৰে বিভূষিত হোৱাৰ পথ উন্মুক্ত কৰে।

উপদেশ, আত্ম-উপদেশ, মহিমাযুক্ত উপদেশ আদি শিতানত মাধৱদেৱে এক কৃষ্ণদেৱত শৰণ গ্রহণ কৰি তেওঁৰ গুণ নাম শ্রৱণ-কীৰ্ত্তন কৰি আজি সুগম পথ ভক্তিৰে আগবাঢ়িব পাৰি 'উপদেশ' শিতানৰ ঘোষাত অতি মুকলিভাৱে সহজ সৰল ৰূপত মানৱ সমাজে অনুধাৱন কৰিব পৰাকৈ বর্ণনা কৰা হৈছে। বিভিন্ন ঘোষাৰ মাজেদি আগবঢ়োৱা বক্তব্যত সর্বাধিক গুৰুত্ব দিয়া হৈছে মানুহে মনক জয় কৰাৰ ওপৰত। উদাহৰণস্বৰূপে 'নামঘোষা'ৰ ২৩০ নং ঘোষাত কৈছে—

হৰি পদে ধৰ অন্যায় নকৰে
দুর্জন মন পামৰ।
সাক্ষী হুয়া হৰি হিয়াৰ ভিতৰে
আছাদেৱ দণ্ডধৰ।। ২৩০।।

এইদৰে *নামঘোষাত* ধর্মীয় আনুষ্ঠানিকতাৰ অন্তৰালত ভক্তৰ কতর্ব্য হিচাপে দিয়া উপদেশৰ উপৰিও মানৱ সমাজৰ সাংস্কৃতিক আৰু আধ্যাত্মিক জীৱন সঞ্চালিত কৰিব পৰা বিভিন্ন ঘোষা বিশ্লেষণ কৰিলে তলত উল্লেখ কৰা গুৰুত্বপূর্ণ দিশসমূহ প্রতিফলিত হয়।

প্রথমে, পামৰ মনক জয় কৰি হৃদয়ৰ পৰা কপটভাৱে সমুলঞ্চে পৰিহাৰ কৰা। শুদ্ধভাৱ, শুদ্ধচিতে, দৃঢ়তা আৰু আনন্দৰে কৃষ্ণ নাম শ্রৱণ-কীর্তন কৰা।

যিটোজনে শুদ্ধভাৱে হৰিত শৰৎ লৈয়া
হৰিক সুহৃদ বুলি আছে।
হৰিৰ প্ৰসাদে সিটো, বিঘ্নিৰ মুণ্ডত ভৰি
দিয়া হৰি গুণ গায়া নাচে।। ৬।।

অৰ্থাৎ যিজন লোকে শুদ্ধ চিত্তে হৰিত শৰণ লৈ হৰিক পৰম সুহৃদ বুলি বিশ্বাস কৰে, হৰিৰ কৃপাত সিজনে সকলো বিঘিনিক অতিক্ৰম কৰি হৰিগুণ গাই আনন্দত নাচে।

সংসাৰত জন্ম গ্ৰহণ কৰি মানুহে জীৱনত নানা দুখ, ক্লেশ ভোগ কৰিব লাগে। জীৱনৰ এই দুখ ক্লেশবোৰ তিনি ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। এই তিনি তাপ হৈছে— আধিভৌতিক, আধিদৈৱিক আৰু আধ্যাত্মিক। পশু-পক্ষী, জীৱ-জন্তু, ভূত পিশাচ আদিৰ পৰা যি দুখ তাপ পোৱা যায় তাক আধিভৌতিক তাপ বোলে। পানী, বতাহ, ঠাণ্ডা, গৰম আদি প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগবোৰৰ পৰা যি দুখ তাপ পোৱা যায় আধিদৈৱিক তাপ বোলে। জ্বৰ, তাপ, পীড়া, নানা প্ৰকাৰৰ বেমাৰ-আজাৰৰ পৰা পোৱা শাৰীৰিক তাপ আৰু কাম, ক্ৰোধ, লোভ, মোহ, বিষাদ, শোক, দ্বেষ, ঈৰ্ষা আদি মানসিক তাপবোৰক আধ্যাত্মিক তাপ বোলা হয়। এই ত্ৰিতাপৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পাবলৈ হ'লেও এক ঈশ্বৰত শৰণ লোৱা প্ৰয়োজন। সেয়েহে মাধৱদেবে ঘোষাত কৈছে—

আত্মনাশ হেতু কাম, ক্ৰোধ লোভ
নৰকৰ তিনি দ্বাৰ।
জানি আক তেজি কৰলে কৃষ্ণৰ
ভকতিক কৰা সাৰ।। ২০৯
আকৌ বিষয় সম্বন্ধ সুখ সমস্ত যোনিতে পায়
হৰিসেৱা একো স্থানে নাই।
হৰিৰ সেৱাৰ যোগ্য কৰলে মনুষ্য তনু
জানি ফুৰা হৰি গুণ গাই ।। ২৯।।

সেয়েহে কাম, ক্ৰোধ, লোভ-মোহ এই তিনি ৰিপুক দমন কৰিবলৈ কায় মন বাক্যে জীৱনৰ ধৰ্ম— কৰ্তব্য-কাম কৰি ধৰ্ম পথত বিচৰণ কৰিব লাগে। ইন্দ্ৰিয়সমূহক সংযত কৰি মানৱীয় কৰ্মত আত্মনিয়োগ কৰিব লাগে। পাষণ্ড আচাৰ বা হিংসা, দ্বেষ, অকাৰ্য, আচাৰ পৰিহাৰ কৰিবলৈ সাধু-সঙ্গৰ আশ্ৰয়ৰ প্ৰয়োজন। সেইয়াও ঘোষাত অতি হৃদয়গ্ৰাহীভাৱে উপদেশ দিছে—

শুনা সভাসদচয় নেৰিবা শাস্ত্ৰৰ নয়
হৰি গুণ ভাগৱত সাৰ।
সাধু সঙ্গ অনুসৰা শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰা
পৰিহৰা পাষণ্ড আচাৰ।। ৩৪।।

আকৌ কৈছে—

মৰণ্ডৰ সঙ্গে হৰিৰ কথা ৰসে
মনক ভজিয়া ভাই।

মায়াক এৰিয়া হৰি পাইবাৰ
উপায় আৱৰ নাই।। ২১৪।।

মানুহৰ মন আছে, বুদ্ধি আছে, বিবেকো আছে। মন-বুদ্ধি বিবেকেৰে মানুহে প্ৰকৃত সত্য উপলব্ধি কৰিব পাৰে নে নোৱাৰে তাকে পৰীক্ষা কৰিবলৈ যেন ভগৱানে মানুহক সংসাৰত মায়া জাপি দিছে। মায়াৰ বাবেই জগতখন প্ৰপঞ্চময়। এনে মায়াৰ পৰা মুক্ত হোৱাৰ কামনাৰে মাধৱদেৱে আত্মউপদেশ শীৰ্ষক ঘোষাত ব্যক্ত কৰিছে—

মায়াৰ নিগ্ৰহে মই পৰম আতুৰ ভৈলো
প্ৰাণ যদুপতি জীৱন যদুপতি।
অনাথৰ নাথ হৰি তুমি কৃপাময় বিনে
মোৰ আৰু নাহি আন গতি।। ৬৫।।

ভক্তি পন্থাৰ সৰ্বমূল হৈছে ভগৱান কৃষ্ণৰ চৰণত শৰণ গ্ৰহণ। ভগৱন্তৰ ওচৰত শৰণ লৈ সকলো পাপী তাপীয়ে ভৱা সিন্ধু পাৰ হৈ পৰম্পদ মুক্তি লাভ কৰি পাৰে। সেয়ে কৃষ্ণক বা ভগৱানক হৃদয়ত স্থাপন কৰি ভক্তি অৰ্থ নিবেদনেৰে কৰ্ম কৰি যোৱাটো মনুষ্য জীৱনৰ পালনীয় পবিত্ৰ কৰ্ত্তব্য। এনে জীৱন চৰ্য্যাৰ বাবে আত্ম অনুশাসন মানি চলা আদি প্ৰয়োজনীয়। আত্ম অনুশাসন সম্ভৱ হয় হৰিক ভজনা কৰিহে। অজ্ঞান আন্ধাৰৰ পৰা মুক্ত হৈ জ্ঞানৰ সম্ভেদ পালেহে মানুহে এই জীৱনৰ ৰহস্য তত্ত্ব বুজি পায়। অজ্ঞান আন্ধাৰত ডুব গৈ থকা মানুহে এই ঐহিক জীৱনৰ সুখ-সম্পদ, ঐশ্বৰ্য্য, বিত্ত, পুত্ৰ, কন্যা পৰিবাৰকে মুখ্য বুলি ডুবি থাকে। সম্পদ কালৰ সোণালী মুহূৰ্তত ঈশ্বৰক মনত পেলাবলৈ সময়ো নাই, বুজিও নাপায়, প্ৰয়োজনীয়তাও অনুভৱ নকৰে। ইয়াকে বুজাবলৈ মাধৱদেৱে ঘোষাত শুনাবলৈকে প্ৰকাশ কৰিছে—

ক্ষুদ্ৰ সুক্ষে বহু আশা কৰি
ভৱকুপে জীৱ আছে পৰি
কাল সৰ্পে দংশি হৰিল চেতন তাৰ। ৬৬৫

এনে বিপৰ্য্যয়ৰ একমাত্ৰ উপায় পশুৰ যোগ্য বৈষয়ীক সুখ আৰু আনন্দ পৰিহাৰ কৰি কৃষ্ণৰ গুণ নাম শ্ৰৱণ কীৰ্তন কৰা, অজ্ঞানতা দূৰ কৰি আত্ম অনুশাসনেৰে মানবীয় কৰ্মত প্ৰবৃতে হোৱা। সেয়ে মাধৱদেৱৰ *নামঘোষা* গ্ৰন্থত মহিমাযুক্ত উপদেশ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। এনে উপদেশত ভক্তসকলক নামৰ মহিলা, গুৰুৰ মাহাত্ম্য, ভক্তিৰ মাহাত্ম্য, হৰি ভক্তিৰ বিভিন্ন উপায় তথা ফলাফল আদি উপযুক্তভাৱে *নামঘোষাত* অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। এইবোৰ মাধৱদেৱৰ মৌলিক সংযোজন, এইবোৰৰ ব্যাখ্যা অনুধাৱন নকৰাকৈ ভক্তি ধৰ্মৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ বুজা সম্ভৱ নহয়। মানৱ জীৱনৰ প্ৰমূল্যক মাধৱদেৱে তেওঁৰ উদ্দেশ্যমূলক ঘোষাসমূহৰ মাজেদি ৰক্ষিত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। যিটো মানৱ ব্যক্তিজীৱন আৰু সমাজ জীৱনলৈ মাধৱদেৱৰ অমূল্য অৱদান।

৮.৪ *নামঘোষাত* নিন্দাৰ তাৎপৰ্য

নামঘোষা মাধৱদেৱৰ ভক্তি তত্ত্ব সৰ্বস্ব গ্ৰন্থ হ'লেও দেখা যায় যে এই গ্ৰন্থ উপদেশমূলকো। যাৰ বাবে *নামঘোষাক* আৱেগমূলক ভক্তি কাব্যও বুলিব পাৰি। কাৰণ ইয়াত কবি প্ৰাণৰ ব্যক্তিগত

আৱেগ অনুভূতি মর্মস্পর্শী ৰূপত প্রকাশ পাইছে।

মায়ামোহৰ জালত আৱদ্ধ হৈ মানৱে সৎ পথৰ সন্ধান পাবলৈ অক্ষম হয়। *'নামঘোষা'ৰ* ২২২ নং ঘোষাত মাধৱদেৱে উপযুক্ত উপমাসহ এই কথা বুজাবলৈ চেষ্টা কৰিছে—

যম কাল মায়া মৃত্যুৱে বেঢ়িয়া
আছে বাঘজানি কৰি
হেনয় জীৱক কোনে ৰাখিবেক
বিনে কৃপাময় হৰি।। ২২২।।

মায়াৰ আকর্ষণক বাঘজালিৰ লগত তুলনা কৰিছে। বাঘৰ সন্মুখত পৰিলে বাঘৰ কিবা এক সম্মোহিনী শক্তিৰ প্রভাৱত পৰি লৰচৰ কৰিব নোৱাৰা অৱস্থা হয়, এয়ে বাঘজালি। মায়াৰ ক্ষেত্রতো সেই একে কথা। যম, কাল, মায়া, মৃত্যুৱে বাঘজালি কৰি আৱদ্ধ ৰখা জীৱক কৃপাময় হৰি বিনে উদ্ধাৰ কৰোতা আন কোনো নাই। মাধৱদেৱৰ আত্মোলব্ধি বিনে এনে ব্যঞ্জনা সম্ভৱ নহয়। ভক্তিৰ প্রাৰম্ভিক প্রয়োজনেই হৈছে আত্ম উপলব্ধি। মাধৱদেৱ *'নামঘোষা'ত* অনুশোচনা, শঙ্কা, খেদ, আত্মনিন্দা, নিন্দা, বিৰক্তি আদি পৰিচ্ছেদৰ ঘোষাসমূহত আত্মোলব্ধিৰ সহায়ত নিজৰ হীনতা, অজ্ঞানতা দূৰ কৰি পৰম পুৰুষৰ মহত্ব উপলব্ধি কৰি ভগৱন্তৰ চৰণত আত্মসমর্পণৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব দিছে। আত্মজ্ঞান লাভ কৰি মানৱাত্মাৰ হৈ খেদ প্রকাশ কৰিছে মহাকবি মাধৱদেৱে—

মনুষ্য যোনিৰ কর্ম্মে নিঃশেষ যোনিত ফুৰি
দীনবন্ধু দামোদৰ এ
হৰি হৰি বাৰে বাৰে ভুঞ্জিলো নাহি পাৰ।
দীনবন্ধু কতবা ভুঞ্জিলো অপাৰ
ইবেলি তোমাৰ দুই চৰণে শৰণ লৈলো
দীনবন্ধু দামোদৰ এ
হৰি হৰি নকৰিবা মোক পৰিহাৰ।
প্রাণবন্ধু চৰণত ৰাখিয়ো ইবাৰ হৰি এ ।। ৭৫৭।।

এই ক্ষেদ বা ক্ষোভৰ অন্তত যি আত্ম উপলব্ধি ঘটিছে তাৰ বলত নিন্দা, আত্মনিন্দা স্বাভাৱিক হৈ উঠিছে। মানৱী জন্ম ধৰি পশুৰ যোগ্য কর্ম কৰাজন নিন্দাৰ যোগ্য—

সমস্তৰে আদি নৰতনু উদ্যম কৌটিয়ে নপায় পুনু
কোনো ভাগ্যোদয়ে পায়া নাৱ দৃঢ় আতি।
গুৰু ভৈলা তাত কর্ণধাৰ কৃষ্ণ ভৈলা অনুকূল বায়ু
তথাপি সংসাৰ নতৰয় আত্মঘাতী।। ৬২৪।।

এনে আত্ম উপলব্ধিৰেহে আত্মনিন্দা সম্ভৱ। এই আত্মনিন্দাই মনৰ মল দূৰ কৰে আৰু পৰমার্থতত্ত্ব লাভৰ পথ প্রশস্ত কৰে। আত্মনিন্দাই মানৱক আত্মসচেতন কৰে, পৰমপদৰ সন্ধান দিয়ে আৰু ঈশ্বৰ প্রাপ্তি সম্ভৱ কৰি তোলে। মাধৱদেৱে ৭৫১নং ঘোষাত আত্মনিন্দা শিৰোনামৰে আত্ম বিশ্লেষণৰ দ্বাৰা মানুহৰ অজ্ঞানতাৰ কথা প্রকাশ কৰিছে—

তুমি প্ৰাণ প্ৰিয়তম ঃ সুহৃদ পৰম দেৱ
প্ৰাণবন্ধু পীতাম্বৰ এ
তুমিসে কেৱলে আত্মা মোৰ।
তোমাক নজানি জড় মিছা শৰীৰক মঞি
প্ৰাণবন্ধু পীতাম্বৰ এ
আত্মা বুলি ভৈলো সেৱা চোৰ।
প্ৰাণবন্ধু কিনো মঞি অজ্ঞানী দুৰ্ঘোৰ হৰি এ ।। ৭৫১।।

পৰমাত্মা সম্বন্ধে এনে ৰহস্যবাদী উপলব্ধি হোৱা হেতুকেই তেওঁৰ পৰম ৰসময় ভগৱন্তৰ চৰণ ছায়াত আকুলভাৱে আশ্ৰয় প্ৰাৰ্থনা কৰি একান্ত 'শৰণ' বাঞ্ছা কৰিছে—

ইবাৰ কৰুণাময় ঃ হৰি কমলাপতি ঃ
মোকে নছাৰিবা নাৰায়ণ।
অৰুণ চৰণ তলে ঃ হৰি কমলপতিঃ
সত্যে সত্যে পশিলো শৰণ।।

এইদৰে নিন্দা, আত্মনিন্দা শীৰ্ষক ঘোষাসমূহৰ দ্বাৰা মাধৱদেৱে সমগ্ৰ মানৱৰ হৃদয় স্পৰ্শ কৰি পৰম জ্ঞানৰ সন্ধান দি মানৱ সমাজক উপকৃত কৰিছে।

৮.৫ *নামঘোষাত* হৰি ভক্তিৰ মাহাত্ম্য

নামঘোষা এখনি সাৰ্থক ভক্তি তত্ত্বৰ গ্ৰন্থ। ইয়াত বৰ্ণিত ঈশ্বৰ ভক্তি তত্ত্ব' 'কৃষ্ণৰ ভক্তিয়েই হ'ল 'হৰি নাম প্ৰেমৰস'। হৰিভক্তিত পাৰমাৰ্থিক 'তত্ত্ব লাভ হয়। হৰি ভক্তিৰ বাবে অনুকৰণ কৰিব লগা বিভিন্ন পথ সন্ধান দান নামঘোষাৰ মূল লক্ষ্য বা উদ্দেশ্য। *'নামঘোষা'ৰ* নামান্বয়ত ভগৱানক বিভিন্ন নামৰ অন্বয় কৰি সেই নামসমূহৰ মাজেদি হৰি ভক্তি বা কৃষ্ণ ভক্তিৰ মাহাত্ম্য ঘোষিত হৈছে। 'কৃষ্ণ' নামৰ 'কৃষ্ণ' শব্দই পৃথিৱী আৰু 'ন' ই-আনন্দ বুজায়। 'কৃষ্ণ' আৰু 'ন' লগ লাগি পৰম ব্ৰহ্মৰূপ 'কৃষ্ণ' নাম হৈছে, যি কেৱল পৰম আনন্দকে বুজায়। সেইদৰে 'ৰাম' শব্দই ৰসন কৰা, আনন্দ লভা বুজায়। এক ঈশ্বৰকে যোগীসকলে ধ্যান কৰি আনন্দ লভে। গতিকে 'ৰাম' পদে পৰম ব্ৰহ্মৰূপে 'কৃষ্ণ' নাম হৈছে, যি কেৱল পৰম আনন্দকে বুজায়। সেইদৰে 'ৰাম শব্দই' ৰমন কৰা, আনন্দ লভা বুজায়। এক ঈশ্বৰকে যোগীসকলে ধ্যান কৰি আনন্দ লভে। গতিকে 'ৰাম' পদে পৰমব্ৰহ্মকে বুজাইছে। সেইদৰেই ঈশ্বৰৰ নাম লোৱাৰ লগে লগে সকলো দুখ হৰণ কৰে কাৰণে ঈশ্বৰক হৰি বোলাও হয়। এইদৰে হৰি, কৃষ্ণ, বিষ্ণু, ৰাম, ইত্যাদি শতসহস্ৰ নামেৰে ভগৱানৰ মাহাত্ম্যক *নামঘোষাত* বৰ্ণনা কৰা হৈছে। সেয়ে হৰিভক্তিৰ মাহাত্ম্য মানে কৃষ্ণভক্তিৰ মাহাত্ম্য।

এই সম্পৰ্কত আগৰ অধ্যায়ত আলোচনা কৰা হৈছে। আপুনি এই সম্পৰ্কত আগৰ অধ্যায়ত কৃষ্ণভক্তি মাহাত্য শীৰ্ষক কথাখিনিত চকু ফুৰাব পাৰে।

৮.৬ *নামঘোষাত সংসাৰ তাৰণৰ উপায়*

সংসাৰত মায়াৰ বশৱৰ্তী হৈয়েই মানুহে মায়াৰ ৰচনা জগত প্রপঞ্চকে সত্য বুলি জ্ঞান কৰি পৰিশেষত নানা প্রকাৰ দুখ ভোগ কৰে। মাধৱদেৱে *নামঘোষাত* সংসাৰৰ ত্রিতাপক্লিষ্ট জীৱক (আগৰ অধ্যায়ত ত্রিতাপ সম্পর্কে বিশ্লেষণ কৰা হৈছে) সকলো প্রকাৰ সংসাৰৰ দুখ নিবাৰণৰ উপায় অর্থাৎ সংসাৰ তাৰণৰ উপায় দিছে। পৰমব্রহ্মৰ স্বৰূপ আবৃত কৰি বিক্ষেপণ শক্তিৰে মিছা জগতৰ ধাৰণা বহন কৰি প্রপঞ্চময় জগত আৰু সংসাৰ নিয়ন্ত্রণ কৰিছে। কপট গুণযুক্ত মায়াক অবিদ্যা আৰু ঈশ্বৰক সহযোগী ৰূপে সংসাৰ সৃষ্টি আৰু পালনত সহায় কৰাৰ বাবে প্রকৃতি বুলিও কয়। *'নামঘোষা'*ৰ বিভিন্ন ঘোষাত মায়াক এক ৰহস্যময়ী শক্তিৰূপে বর্ণনা কৰে যিয়ে জীৱক সংসাৰত অবিৰাম দুখ আৰু যন্ত্রণা দিয়ে।

এই সংসাৰ দুখৰ পৰা জীৱৰ সহজে নিস্তাৰ নাই। জন্ম-মৃত্যুৰ চক্রত জীৱ আৱর্তিত হৈ থাকে। ব্রহ্মপোলব্ধি নোহোৱালৈকে জীৱই পুনঃ পুনঃ জন্ম লৈ নিকাৰ ভুঞ্জে। যেতিয়ালৈকে জীৱই অবিদ্যা বা অজ্ঞান আন্ধাৰ ফালি সংসাৰৰ অনিত্যতা সম্পর্কে সচেতন নহয় তেতিয়ালৈকে জীৱই নিজকে পৰম ব্রহ্মৰ অংশ বুলি উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰে। এই মায়া তৰণৰ উপায় স্বৰূপে *নামঘোষাত* একান্ত ভক্তিকে সাৰোগত কৰিছে।

নমো নমো নাৰায়ণ প্রসন্ন হয়োক হৰি
কৰিয়োক মায়াৰ নির্মাণ
আপোনাৰ মহিমাক আপুনি বেকত কৰি
জীৱক কৰিয়ো পৰিত্রাণ।।

আনহাতে আকৌ ভগৱানত আত্মসমর্পন নকৰালৈকে মায়াই লগ এৰা নিদিয়ে।

তাৱত মায়াত নতৰে হৰিত
শৰণ নলৱে যেৱে।।

মায়া শব্দটোৰ ধাতুগত অর্থ 'মা' নিষেধবাচক, 'য়া' প্রাপ্তি বাচক। অর্থাৎ যি প্রাপ্ত হৈয়ো নাপাই, সেয়ে মায়া। মায়া ঐশী শক্তি, যাৰ লক্ষণ নাই অর্থাৎ জগতৰূপ কার্য আছে। মায়া নাথাকিলে মুক্তি স্বতঃসিদ্ধ অৱস্থা হ'লহেতেন। *নামঘোষাত* ঈশ্বৰৰ মায়া সম্পর্কে ব্যক্ত কৰিছে—

হে কৃষ্ণ তুমি মাত্র চৈতন্যস্বৰূপ নিত্য
সত্য শুদ্ধ, জ্ঞান অখণ্ডিত।
আৱৰ যথেক ইটো তোমাৰ বিনোদ ৰূপ
চৰাচৰ মায়াৰ কল্পিত।।

নামঘোষাৰ মতে এক কৃষ্ণত শৰণ গ্রহণ নকৰিলে মায়াৰ পৰা হাত সাৰিব নোৱাৰি। কেৱল ভকতিৰ যোগেদিহে কৃষ্ণৰ কৃপাত আত্মজ্ঞান লাভ হ'ব পাৰে। অবিদ্যাক নাশ কৰি আত্মজ্ঞান লাভ কৰিলেহে নিজ শৰীৰটোক আত্মা বুলি থকা ভাৱ দূৰ হ'ব? অর্থাৎ দেহ (গহৰ ভাৱৰ পৰা ওপৰলৈ উঠি সমস্ত প্রাণী আৰু সমস্ত ভূততে এক আত্মা মাত্র বিৰাজ কৰা দেখিব লাগিব।

জীৱাত্মা পৰমাত্মাৰ অংশ ৰূপে এই ভাৱ যেতিয়া উদয় হ'ব, তেতিয়াই মানুহ আধ্যাত্মিক স্তৰলৈ উন্নীত হয়।

অনাত্মা দেহক আত্মা বুদ্ধি কৰি হৰি হৰি হৰি এ তুমি পৰমাত্মা ইশ্বৰে ভৈলো বঞ্চিত।।
তোমাক নজানি জড় মিছা শৰীৰক মই
প্ৰাণ প্ৰভু পীতাম্বৰ এ
আত্মা বুলি ভৈলো সেৱা চোৰ।

যিজনে কেৱল নিজৰ দেহটোক নিজৰ একমাত্ৰ পৰিচয় বুলি ভাবি থাকে, তেওঁ নিজৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰে। আধ্যাত্মিক স্তৰলৈ যোৱাৰ প্ৰথম উপায় হৈছে ইন্দ্ৰিয় সংযম। যি ইন্দ্ৰিয় সংযম কৰিব নোৱাৰে তেওঁ কাম, ক্ৰোধ, লোভ, মোহ আদি ৰিপুবিলাকৰ কবলত থাকে। ইন্দ্ৰিয়বিলাকে মনত প্ৰবল প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। সেয়ে মন ইন্দ্ৰিয়ৰ দাস হ'লে আত্মজ্ঞান কেতিয়াও লাভ হ'ব নোৱাৰে। আধ্যাত্মিকতা মনৰ সংস্কৃতি। কায়মনোবাক্যে পূণ্য সংযমী হ'ব পাৰিলেহে আধ্যাত্মিকতাত আগবাঢ়িব পাৰে। কি প্ৰক্ৰিয়াৰে কেনেদৰে মনক নিয়ন্ত্ৰণ কৰি ভগৱানৰ প্ৰতি একান্ত ভক্তিৰ অৱস্থানলৈ নি সংযমী হ'বৰ বাবে সাধনাৰ প্ৰয়োজন এই সম্পৰ্কতো মাধৱদেৱৰ *'নামঘোষা'*ৰ ৮৯/৯০ ঘোষাত জিভা, ৯১ নং ঘোষাত কাণ, ৯২ নং ঘোষাত মন, ৯৩ নং ঘোষাত হৃদয়, ৯৪ ত বুদ্ধি, ৯৫ ত অহংকাৰ, আৰু ৯৬ ত চিত্ত সকলোবোৰ ইন্দ্ৰিয় সুখৰ পৰা আঁতৰি হৰি ভক্তি সুখী হ'ব বাবে আহ্বান জনাইছে।

হৰি ভক্তি সম্পৰ্কতো মাধৱদেৱে কৈছে—

হৰিত শৰণ লৈয়া যিটো জন এ
হৰিৰ চৰিত্ৰ শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰে।
দুৰ্ঘোৰ অপাৰ সংসাৰ সাগৰ এ
সিটো মহাজনে অতি মহাসুখে তৰে।। ৭১৫।।

এইদৰে বিভিন্ন ঘোষাৰ মাজেদি মাধৱদেৱে মানৱ সমাজক সংসাৰ তাৰণৰ উপায় নিৰ্দেশ কৰিছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ *নামঘোষাৰ* অসমীয়া সমাজ জীৱনলৈ কি অৱদান আছে? (৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ *নামঘোষা* ক'ত কেনেকৈ আত্ম মূল্যায়ন।
(১০০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

৮.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- এই অধ্যায়টি অধ্যয়নৰ পৰা আমি জানিব পাৰিলোঁ যে নামঘোষা এখনি তাত্ত্বিক গ্ৰন্থই নহয়, এখনি উৎকৃষ্ট শ্ৰেষ্ঠ সাহিত্য। সাৰ্বজনীন শ্ৰেষ্ঠ সাহিত্যই যিদৰে সমাজক পথ নিৰ্দেশ কৰে, ঠিক কেনেকৈ নামঘোষাৰ উপদেশমূলক ঘোষা সমূহে মানৱ সমাজক পথ নিৰ্দেশ দিছে।
- নামঘোষাত ভক্তিৰ বিভিন্ন তত্ত্বসমূহ ব্যাখ্যা কৰাৰ উপৰিও এক শৰণ বৈষ্ণৱধৰ্মৰ ধ্বজা বহন কৰি ভক্ত সমাজক আধ্যাত্মিক পথলৈ আনিবলৈ সক্ষম হৈছে।
- এই অধ্যায়নৰ উপদেশ, নিন্দা শীৰ্ষক ঘোষাসমূহৰ ব্যাখ্যাৰে মানৱ জীৱনৰ মহত্ব প্ৰদৰ্শন কৰি এনে মহৎ জীৱন লাভ কৰা মানুহে নিজস্ব কৰ্মনাশৰে মনুষ্য জীৱন বিফল কৰাত ক্ষোভ প্ৰকাশ কৰিছে। সেয়েহে 'খেদ', 'উপদেশ'ৰ যোগেদি আত্ম উপলব্ধিৰ পাঠ মানৱ সমাজক দিছে।
- আত্ম উপলব্ধি নোহোৱালৈকে মানুহ আধ্যাত্মিক স্তৰলৈ উন্নীত হ'ব নোৱাৰে। সেয়েহে বিভিন্ন ঘোষাৰ যোগেদি হৰি ভক্তিৰ মাহাত্ম্য দেখুৱাইছে। হৰি ভক্তিৰ দ্বাৰা কেনেকৈ অবিদ্যাক নাশ কৰি ব্ৰহ্মা, পৰম ব্ৰহ্মাৰ জ্ঞান আয়ত্ত্ব কৰিব পাৰি আৰু তাৰ দ্বাৰা ইন্দ্ৰিয়াসক্ত ৰিপুবোৰক দমন কৰি সংসাৰত মনুষ্য জীৱন সফল কৰিব পাৰি, তাৰ সম্ভেদ দিছে বিভিন্ন ঘোষাই। এইদৰে মানৱ জীৱনৰ প্ৰমূল্যত গুৰুত্ব দি সংসাৰ তাৰণৰ উপায় স্বৰূপ বিভিন্ন উপায় এই অধ্যায়ৰ বিষয় বস্তুৱে সামৰিছে।

৮.৮ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১। দত্ত বৰুৱা,হৰিনাৰায়ণ (১৯৭০); সটীক নামঘোষা; গুৱাহাটী ঃ দত্ত বৰুৱা এণ্ড কোম্পানী।
২। দাস,ইলাৰাম (২০১৪); নামঘোষা ৰসামৃত কৃষ্ণ; গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্টল।
৩। দাস,হৰমোহন (সম্পা) (১৯৫৭); মহাপুৰুষ মাধৱদেৱৰ নামঘোষা (হিন্দী ইংৰাজী অনুবাদসহ); কলিকতা।
৪। নাথ,জীৱকান্ত (সম্পা) (২০০২); নামঘোষাৰ সমীক্ষান্তক অধ্যয়ণ ঃ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ সংঘ ।
৫। চলিহা, ভৱ প্ৰসাদ (সম্পা)(১৯৮৯); মাধৱদেৱ আৰু সংস্কৃতি ঃ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ সংঘ।
৬। নেওগ, মহেশ্বৰ (১৯৮৯); শ্ৰীশ্ৰী মাধৱদেৱ ঃ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ সংঘ।
৭। শইকীয়া,পূৰ্ণানন্দ (১৯৯০); মাধৱদেৱ ভক্তি সাহিত্য; গুৱাহাটী ঃ বৰা প্ৰকাশন।

৮। দাস, কৈলাশ আৰু কলিতা মৰল, ৰজিতা (সম্পা) (২০০৬); অসমীয়া ভক্তি সাহিত্য; শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ সংঘ।

৯। শালৈ, পদ্মৰাম (১৯৯৭); ভক্তিধর্ম আৰু ভক্তি কাব্যত এভুমুকি; গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় ঃ ছার্ভিছ বুক ছেল্‌ছ।

১০। দত্ত, অনিমা (২০০৩); অসমৰ বৈষ্ণৱ সাহিত্য আৰু দর্শন; গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্টল।

১১। নাথ, প্ৰফুল্ল কুমাৰ (২০১২); ভক্তি মার্গ আৰু ভাৰতীয় ভক্তি সাহিত্যত এভুমুকি; গুৱাহাটী ঃ বাণী মন্দিৰ।

১২। মজুমদাৰ, বিমল (১৯৯৯); ভক্তিসাহিত্য; গুৱাহাটী ঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ।

৮.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কৱল ৰূপৰেখা)

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নামঘোষাৰ তাত্ত্বিক দিশটোৰ উপৰিও মানুহৰ ব্যক্তি আৰু সমাজ জীৱনলৈ আগবঢ়োৱা শিক্ষাৰ এটি দিশ আছে।

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ শ্ৰেষ্ঠ সাহিত্য গুণেৰে সমৃদ্ধ *নামঘোষা* উপদেশ, আত্মপদেশ, নিন্দা, খেদ, আত্ম নিন্দা আদি বিভিন্ন শিতানত মাধৱদেৱে কেনেদৰে আত্মোপলব্ধিৰে শিক্ষা প্ৰদান কৰিছে। সেই দিশত আলোকপাত কৰিলেই হ'ব।

৮.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ *নামঘোষা* গ্ৰন্থৰ 'উপদেশ' শীৰ্ষক অধ্যায়ত অন্তৰ্ভুক্ত ঘোষাৰ উদ্ধৃতি দি মাধৱদেৱৰ বক্তব্য বিচাৰ কৰক।

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ *নামঘোষাত* নিন্দা'ৰ তাৎপর্য বিচাৰ কৰক।

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ *নামঘোষাত* মানৱৰ প্ৰতি কি বার্তা প্ৰেৰণ কৰিছে?

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ *নামঘোষাত* বর্ণিত ঘোষাৰ উদ্ধৃতি দি হৰি ভক্তিৰ মাহাত্ম বিচাৰ কৰক।

*** ***** ***